

WAT DAN OOK...

Radovan Lučić

1 Inleiding

In dit artikel wil ik proberen enkele gebruiks- en betekenisverschillen aan te tonen tussen de pronominale partikels *bilo* en *god* in het Kroatisch.

Deze partikels vormen met de vragende pronomina *tko*, *što*, *koji*, *čiji*, *kakav*, *kolik* ('wie', 'wat', 'welke', 'wiens', 'wat voor een', 'hoe groot') de SAMENGESTELDE ONBEPAAALDE VOORNAAMWOORDEN (verder in de tekst SOV), bv. *tko god* 'wie dan ook', *bilo što* 'wat ook maar', enz. Ze komen ook voor met de vragende bijwoorden *kako*, *koliko*, *kad*, *kamo* en *gdje* ('hoe', 'hoeveel', 'wanneer', 'waarheen', 'waar'), bv. *bilo kako* 'hoe dan ook', *kad god* 'wanneer dan ook' enz. Het woordje *god* kan ook voorkomen met de temporele conjunctie *dok* ('zolang, totdat'). In bovengenoemde combinaties kan *god* alleen in de tweede positie voorkomen, terwijl *bilo* in de regel in de eerste positie voorkomt. Bij emfatisch gebruik van het SOV kan *bilo* ook op de tweede plaats staan.

Ik zal hier niet alle combinaties in beschouwing nemen; ik zal mijn aandacht richten op SOV gevormd met de vragende pronomina *tko* en *što*. De monolexical samengestelde onbepaalde voornaamwoorden met *god* (*tkogod* 'iemand', *štogod* 'iets') zal ik slechts marginaal behandelen.

Voor het onderzoek maakte ik gebruik van het internet zodat er voorbeelden (alle met SOV in de nominatief) uit het algemeen hedendaags taalgebruik onder de loep worden genomen.

De bestaande woordenboeken en grammatica's wijden nauwelijks aandacht aan deze twee woordjes. In het algemeen worden ze beschreven als modificerende of intensiverende partikels, delen van onbepaalde voornaamwoorden. In de regel worden ze in één adem genoemd met de verwante partikels *ma*, *makar* en met de constructie *persoonlijk pronomens in datief + drago* (bijv. *čini s njim što ti drago* 'doe ermee wat je wil', *bio to tko mu drago* 'wie dat ook mag zijn') enz. Alleen Raguž (1997) gaat in op onderlinge verschillen.

Hieronder volgt een samenvatting van de beschrijvingen van de functies van *god* en *bilo* in de bestaande literatuur, voornamelijk ontleend aan Raguž (1997).

1.1 *god*

De functies van *god* zijn volgens Raguž:

“samostalni modifikator koji ima dopusno značenje uz odnosne zamjeničke riječi” [een zelfstandig modificerend partikel dat met relatieve¹ pronomina concessieve betekenis heeft] (Raguž 1997: 72).

“Rastavljena i uvijek iza zamjeničke riječi, ta čestica ima ulogu POJAČIVAČA ODNOSNIH ZNAČENJA” [Altijd achter - en gescheiden van – een relatief pronomens, duidt dit partikel de INTENSIVERING VAN RELATIEVE BETEKENISSEN aan] (Raguž 1997: 281)

“[...] pojačivač neodređenosti dopusnog tipa, kojima se dopušta svaka mogućnost [...] ističe maksimalnu neodređenost” [[...] INTENSIVERING VAN ONBEPAAALDHEID VAN HET CONCESSIEVE TYPE waardoor ELKE MOGELIJKHEID OPEN STAAT [en] MAXIMALE ONBEPAAALDHEID wordt benadrukt] (Raguž 1997: 394).

In het etymologisch woordenboek van Petar Skok wordt over *god* onder andere vermeld:

“[...] ie., baltoslavenska, sveslavenska i praslavenska riječ, vremenska značenja «1. svetkovina; sinonim: praznik, 2. imendan (Vodice), 3. annus (čakavci i hrv-kajk.), 4. koliko uzraste drvo za godinu dana». U tim se značenjima gotovo ne upotrebljava u današnjem

književnom jeziku [...] Psihološko značenje ugodnosti “ono što se želi” vidi se u partikuli – god(e) [...] Po značenju odgovara talijanskom konjunktivu od *volere (qual) si voglia*, španj. *querer (qual) quiera* itd. [...] To se značenje vidi i u pridjevu na –ън *godan*, naročito s prefiksima [...].”

[[...] een Indo-europees, Baltoslavisch, algemeen Slavisch en Proto-slavisch woord met de volgende temporele betekenissen: 1. feestdag [...] 2. naamdag [...] 3. jaar [...] 4. groeiing. In deze betekenissen wordt het nauwelijks gebruikt in de hedendaagse standaardtaal [...]. [In SOV, R.L.] herkent men de psychologische betekenis van ‘dat wat wordt gewenst’ [...] Qua betekenis komt het overeen met de Italiaanse conjunctief van *volere - (qual) si voglia*. Deze betekenis herkent men ook in het bijvoeglijk naamwoord op –ън *godan*, vooral met prefixen [...]” (Skok 1971: 583-584) Deze betekenis is ook aanwezig in de lexemen *ugodan* ‘aangenaam’, *prigodan* ‘gepast’, ‘geschikt’, *goditi* ‘bevallen’, *zgodno* ‘leuk, handig, geschikt’, enz.

Hier kan dus een verband worden gelegd tussen de vorm *god* en haar functie als INTENSIVERING VAN WILLEKEURIGHEID.

1.2 bilo

Het partikel *bilo* maakt deel uit van het onbepaald voornaamwoord dat “služi kao pojačivač neodređenosti i dopušta i najlošiji izbor” [duidt op de INTENSIVERING VAN ONBEPaaldHEID en laat de mogelijkheid open tot DE SLECHTSTE KEUZE” (Raguž 1997: 300).

Het is, net als *god*, een “zasebni modifikator(i) [...] koji ima(ju) dopusno značenje” [ZELFSTANDIG MODIFICEREND PARTIKEL [...] MET CONCESSIEVE BETEKENIS] (Raguž 1997: 72).

“Ispred ili iza zamjeničke riječi, [...] kao pojačivač, u značenju 'svejedno’” [[Het kan] vóór of achter een pronomen [staan] als een versterkend partikel in de betekenis ‘onverschillig, om het even’] (Raguž 1997: 282).

Volgens het Servisch academisch woordenboek komt *bilo* in onbepaald gebruik zowel “u značenju neograničene mogućnosti izbora” [met de betekenis van ONBEPERKTE KEUZEMOGELIJKHEDEN] voor als “u pejorativnom značenju” [met PEJORATIEVE BETEKENIS] (SANU 1959: vol I 552)

Bilo dient ook als correlatief in de adversatieve conjuncties *bilo ... bilo* en *bilo ... ili* ‘dan wel’.

Wat de vorm betreft is het partikel *bilo* het l-participium neutrum enkelvoud van het werkwoord *biti* ‘zijn’. Naast zijn functie bij de vorming van een aantal samengestelde werkwoordsvormen (perfectum, plusquamperfectum en conditionalis II), dient het l-participium, zonder hulpwerkwoord, in het Kroatisch als optatiefvorm (*sretno ti bilo* ‘veel geluk’, lett. ‘het zij je gelukkig’). Hoewel dit vrijwel onbesproken blijft in de standaardwerken, kan het ook dienen om de semantische functie van de imperatief uit te drukken (*sram te bilo!* ‘schaam je!’).

Bij de betekenisbeschrijving van het woordje *bilo* in SOV kunnen we nog een functie van het l-participium in beschouwing nemen. Laten we de volgende voorbeelden bekijken:

- (1) Radili oni ovo ili ono... [Of ze nou dit of dat doen...]
- (2) Rekao ja ne znam što... [Al zeg ik ik weet niet wat...]
- (3) Učinili vi što god hoćete... [Al doen jullie wat jullie willen...]
- (4) Postavio se ti na glavu... [Al ga je op je hoofd staan...]
- (5) Bilo to za tebe dobro ili loše... [Of het nou goed of slecht voor je is...]

Dergelijke voorbeelden worden in bestaande woordenboeken en grammatica's meestal omschreven als futurum II of optatief². Ik geloof dat in zulke gevallen beter gesproken kan worden van POTENTIALIS. Al deze voorbeelden kunnen namelijk vervangen worden door constructies met presensvormen van *moći* 'kunnen' in combinatie met een infinitief (in plaats van een I-participium). Door zo'n vervanging ontstaan de zinnen:

- (1) a Mogu (oni) raditi ovo ili ono... [Zij kunnen dit of dat doen...]
 (2) a (Ja) mogu reći ne znam što... [Ik kan zeggen wat ik wil...]
 (3) a Možete učiniti što god hoćete... [Jullie kunnen doen wat jullie ook willen...]
 (4) a Možeš se postaviti na glavu... [Jij kan op je hoofd gaan staan...]
 (5) a Može to za tebe biti dobro ili loše... [Het kan goed of slecht voor je zijn...]

Het feit dat het hier om hypotaxis gaat en dat een mogelijkheid wordt uitgedrukt, verwijst naar de functie van CONIUNCTIVUS POTENTIALIS die in het Kroatisch wordt uitgedrukt door infinitiefconstructies met het werkwoord *moći* 'kunnen' of conditionalis.³

Hier kan dus een verband gelegd worden tussen de vorm *bilo* en haar functie als INTENSIVERING VAN ONBEPERKTE KEUZEMOGELIJKHEDEN.

2 Betekenis

2.1 Om na te gaan of de verschillende SOV verschillende betekenis hebben, kan de substitutiemethode toegepast worden. De samengestelde onbepaalde voornaamwoorden kunnen namelijk in verschillende contexten en onder bepaalde syntactische voorwaarden vervangen worden door monolexicale onbepaalde voornaamwoorden met de prefixen *i-*, *ne-*, *sva-*, resp. door het voornaamwoord *sve* 'alles' (bv. *itko* 'ook maar iemand', *netko* 'iemand', *svatko* 'iedereen'; *išta* 'ook maar iets', *nešto* 'iets', *svašta* 'van alles').⁴

De globale betekenis van de pronominale prefixen *i-*, *ne-*, en *sva-* is:

- *i-* 'ook maar'
- *ne-* 'een'
- *sva-* 'ieder(e)'

En in engere zin:

- itko, išta** -het bestaan van welk wezen of voorwerp dan ook, kleinste waarde, kwaliteit of maat⁵ (ze hebben concessieve en hypothetische betekenis⁶ en komen in hypothetische zinnen voor).
netko, nešto -betekenis van onbepaalde persoon of onbekend voorwerp of verschijnsel; wanneer een substantief onbekend of verzwegen blijft⁷
svatko, svašta -volledigheid, het alomvattende karakter ongeacht de kwaliteit en het aantal⁸

SOV met *bilo* komen het vaakst voor als equivalent van de vormen met *i-*, en kunnen ook voorkomen als equivalenten van de vormen met *ne-*.

SOV met *god* komen het vaakst voor als equivalent van de vormen met *sva-*, en kunnen ook voorkomen als equivalenten van de vormen met *ne-*.

In geval van contaminatie met de betekenis *ne-*, kan in plaats van SOV met *bilo* de samengevoegde monolexicale form met *-god* voorkomen, waar het suffix *-god* equivalent is aan het prefix *ne-* (*tkogod* – *netko* 'iemand', *štogod* – *nešto* 'iets') (zie **2.3**).

2.2 Terwijl in SOV met *bilo* de focus op de referent van het vragend voornaamwoord ligt, dus op het pronomen van het SOV, ligt de focus in het geval van SOV met *god* op de generalisatie, op het feit dat het onverschillig is wie of wat het betreft, dus op het

(referentloos) partikel van het SOV. De betekenis van SPECIFIEKE POTENTIËLE KEUZE van SOV met *bito* is ook terug te vinden in de etymologie van het partikel zelf: als een vorm van het werkwoord *biti* ‘zijn’, heeft het te maken met het bestaan, met iets concreets, terwijl de betekenis van *god* die af te leiden is van ‘wat wordt gewenst’, te maken heeft met willekeurigheid en abstract blijft:

god – het accent ligt op het algemene; onverschilligheid tegenover keuze

bito – het accent ligt op een specifieke potentiële keuze

2.3 Zelfs in gevallen waarin *bito* te vervangen is door *god* (gevolgd door het voegwoord *da* ‘dat’, of een overeenkomstig relatief pronomen), behoudt *bito* naast de overname van de betekenis van *god* zijn betekenis van specifieke potentiële keuze van een bepaalde referent:

- (6) a **Bilo tko da (ako netko/tkogod)** danas prošeta hrvatskim gradom, ima samo riječi hvale za Zagreb. [Wie er dan ook [d.w.z.: als er iemand] vandaag de dag door de Kroatische stad wandelt, die heeft alleen maar woorden van lof voor Zagreb.]

tegenover de zin

- (6) b **Tko god da (svatko tko)** danas prošeta hrvatskim gradom, ima samo riječi hvale za Zagreb. [Wie ook [d.w.z.: eenieder die] vandaag de dag door de Kroatische stad wandelt, heeft alleen maar woorden van lof over voor Zagreb.]

Hier is dus sprake van een soort betekeniscontaminatie: in tegenstelling tot SOV met *god* in de betekenis van *sva-*, komt SOV met *bito* hier voor in de betekenis van *ne-* (zie **2.1**): het SOV uit de eerste zin betekent IEMAND UIT EEN POTENTIËLE VERZAMELING, en het SOV uit de tweede zin betekent ELK UIT EEN POTENTIËLE VERZAMELING.

2.4 In de volgende voorbeelden staat SOV met *bito* in de betekenis van HET BESTAAN VAN WELK WEZEN OF VOORWERP OOK, DE KLEINSTE WAARDE, KWALITEIT OF MAAT, wat wil zeggen dat het vervangbaar is door het onbepaald voornaamwoord met het prefix *i-*

- (7) kako možemo očekivati da će **bito tko** imati obzira prema nama? [Hoe kunnen we verwachten dat ook maar iemand rekening met ons zal houden?]
- (8) stekao sam veću mudrost nego **bito tko** od mojih prethodnika u Jeruzalemu. [ik heb grotere wijsheid verworven dan welke van mijn voorgangers in Jerusalem dan ook.]
- (9) Ako netko **bito što** zna o njima neka mi javi [Als iemand wat dan ook over hen weet, laat hem dat dan aan mij melden]
- (10) nisam imao hrabrosti pitati **bito što** jer... [ik had niet de moed om wat dan ook te vragen omdat...]

Vanwege de hier primaire functie van het benadrukken van het KLEINSTE AANTAL, wordt het SOV gekozen waarin de nadruk op de REFERENT ligt. Omdat deze betekeniscomponent in de bovengenoemde voorbeelden veel belangrijker is dan de component van GENERALISERENDE WILLEKEURIGHEID, kan het SOV met *bito* hier niet vervangen worden door het alternatief met *god*. Deze twee verschillende betekenissen (identificerend en generaliserend, zie **2.2**), komen goed tot uitdrukking in het volgende voorbeeld:

- (11) **Što god** netko rekao, kako mu je bilo dosadno ili **bilo što** drugo, sam si je kriv. ...
[Wat iemand ook mocht zeggen, hoe hij zich verveelde of wat dan ook, het is zijn eigen schuld...]

Bij het eerste SOV is het de generaliserende willekeurigheid waar het om gaat; alles dat iemand zou kunnen zeggen komt in aanmerking. Het woord *drugo* ('anders', 'tweede') achter het tweede SOV veronderstelt al op zich het bestaan van één referent en daarom wordt gekozen voor het gebruik van een SOV met *bilo*.

Op het Internet zijn er 773 voorbeelden met *bilo što/šta drugo* te vinden, en maar 17 met *što god drugo*; 7620 voorbeelden met *bilo (t)ko drugi* tegen 2 (!) met *(t)ko god drugi*. De reden voor het opmerkelijk grotere verschil in het geval van *tko* kan naar mijn mening gezien worden in het feit dat levende referenten concreter zijn dan niet-levende, en zodoende worden ze moeilijker aangezien voor iets generaliserend.

2.5 In de betekenis WILLEKEURIGHEID en ONVERSCHILLIGHEID wordt overwegend SOV met *god* gebruikt (zie **2.2**).

In deze betekenis kan *god* meestal vervangen worden door het prefix *sva-*, resp. door het voornaamwoord *sve*, en - gevolgd door het voegwoord *da* - door het bijwoord *svejedno* – 'ongeacht'.

- (12) Oni će pojesti **što god (sve što)** vam i u najgorem snu padne na pamet [Zij zullen alles opeten wat u ook maar in uw ergste dromen te binnen schiet.]
 (13) **Što god da (svejedno što)** kažem, malo sam rekao [Wat ik ook zeg, ik zeg te weinig]
 (14) Proklet je **tko god (svatko tko)** visi na drvetu [Vervloekt is een ieder die aan de boom hangt.]
 (15) Ukratko, pivo je divno, **tko god da (svejedno tko)** ga je smislio... [Kortom, bier is heerlijk, wie het ook heeft uitvonden...]

2.6 *Bilo* kan ook vervangen worden door *sva-*, resp. *sve* of door *svejedno*, maar in deze betekenis kan het niet in initiële positie voorkomen (zie ook **3.1**):

- (16) projekt može izraditi **bilo tko (svejedno tko)** bez obzira... [dit project kan gedaan worden door wie dan ook, ongeacht...]
 (17) Ne može **bilo tko (svatko)** kupiti ovu masku [Dit masker kan niet zomaar iemand kopen]
 (18) Ako vas zanima **bilo što (svejedno što)**, a niste našli odgovor [Als u waar dan ook in geïnteresseerd bent en geen antwoord hebt gevonden]
 (19) što će reći da je faktički moguće uraditi **bilo što (sve)** [wat wil zeggen dat het in feite mogelijk is wat dan ook te doen]

2.7 Het partikel *god* kan ook een uitsluitend intensiverende functie hebben. Dit gebeurt als het voorafgegaan wordt door het voornaamwoord *sve* 'alles', of gevolgd door een vorm van het werkwoord *htjeti* 'willen, wensen'. Als we in onderstaande voorbeelden *god* weglaten, verandert er niets aan de betekenis, behalve dat het alomvattende karakter minder wordt benadrukt.

- (20) ...da je **sve što god** neki Krećanin kaže...[...dat alles wat een Kretenzer ook maar zegt...]
 (21) Ona može zahtijevati **što god hoće**, ali... [...Zij kan eisen wat ze maar wil, maar...]
 (zie ook voorbeelden 43 en 44)

3 Syntaxis

3.1 Initiële positie

In initiële positie lijken alleen de gevallen voor te komen waarin het SOV vervangbaar is door voornaamwoorden met het prefix *sva-*, resp. het voornaamwoord *sve*, of het bijwoord *svejedno*. Hiervoor worden de vormen met *god* gebruikt, wat de TOTALITEIT EN ALLESOMVATTENDHEID en/of ONVERSCHILLIGHEID VAN KEUZE benadrukt.

- (22) **Tko god da (svatko tko/svejedno tko)** se nađe u pilotskoj kabini, bez problema počne upravljati zrakoplovom [Wie er ook in de cockpit terecht komt, kan zonder enig probleem het vliegtuig besturen]
- (23) **Tko god da (svejedno tko)** je lopov stvarno ima muda... [Wie de dief dan ook is, hij heeft wel ballen...]
- (24) **Što god da (svejedno što da)** kažem, malo sam rekao. [Wat ik ook zeg, ik zeg te weinig.]
- (25) **Tko god (svatko tko)** dođe u atelier, veli da je... [Wie het atelier ook binnenkomt, zegt dat...]
- (26) **Što god (sve što)** možemo učiniti da to promijenimo – učinit ćemo... [Wat we ook kunnen doen om het te veranderen – we zullen het doen...]

Een SOV met *bilo* kan bijgevolg niet aan het begin van de zin staan. De zinnen:

- (27) ***Bilo tko** je znao i Stelu i Katarinu povjerovao bi ...
- (28) ***Bilo tko** čini grijeh, čini i bezakonje.
- (29) ***Bilo što** čovjek pogleda...
- (30) ***Bilo što** svežete na zemlji, bit će svezano i na nebu...

zijn niet correct. Door eenvoudigweg het modificerende *bilo* door het intensiverende *god* (in inversie) te vervangen worden deze zinnen correct.

- (27) a **Tko god (svatko tko)** je znao i Stelu i Katarinu povjerovao bi... [Een ieder die Stela en Katarina heeft gekend, zou geloofd hebben...]
- (28) a **Tko god (svatko tko)** čini grijeh, čini i bezakonje. [Wie een zonde begaat, gaat ook tegen de wet in.]
- (29) a **Što god (sve što)** čovjek pogleda... [Waar een mens ook maar een blik op werpt...]
- (30) a **Što god (sve što)** svežete na zemlji, bit će svezano i na nebu... [Wat u ook op aarde verbindt, zal ook in de hemel verbonden zijn...]

Uit deze voorbeelden blijkt dat een SOV met *bilo* niet in initiële positie kan voorkomen, evenmin als de onbepaalde voornaamwoorden met het prefix *i-* (zie 2.1)

Indien het SOV met *bilo* gevolgd wordt door het overeenkomstige relatieve pronomen dat geen deel uitmaakt van het SOV, verandert de betekenis normaliter in de richting van *god*, d.w.z. in de betekenis van TOTALITEIT EN ALLESOMVATTENDHEID en kan, net als het SOV met *god*, vervangen worden door het onbepaalde voornaamwoord *svatko* ‘iedereen’, resp. door *sve* ‘alles’ (zie ook voorbeelden 25, 26, 27a – 30a).

- (31) **Bilo tko tko (svatko tko)** zna nešto o medvjedima... [Ieder die iets van beren afweet...]

- (32) **Bilo tko tko (svatko tko)** radi na puno stranica... [Ieder die op veel sites werkt...]
 (33) **Bilo što što (sve što)** se nalazi iza tog znaka bit će ignorirano. [Alles wat zich achter dit bord bevindt, zal worden genegeerd.]
 (34) **bilo što što (sve što)** vas zanima s područja znanosti... [Alles wat u op het gebied van wetenschap interesseert ...]

Wanneer het SOV met *bilo* gevolgd wordt door het voegwoord *da*, kan de betekenis veranderen in de richting van *god* in de betekenis van ONVERSCHILLIGHEID VAN KEUZE en kan *bilo* vervangen worden door het bijwoord *svejedno* ‘ongeacht’ (zie ook voorbeelden 22-24):

- (35) **Bilo tko da (svejedno tko)** vam priprijeti, odmah nam javite! [Als iemand u ook maar bedreigt, meldt u dat onmiddellijk aan ons!]
 (36) **Bilo što da (svejedno što)** zatreba, ja sam ovdje... [Als er iets nodig is, ik zit hier...]

maar ook met *svatko/sve*:

- (37) **Bilo tko da (svatko tko)** kaže da su neke osobe "slobodne" ili laže ili je glup. [Wie er ook zegt dat bepaalde personen “vrij” zijn, is of een leugenaar of een domoor.]
 (38) **Bilo što da (sve što)** kažeš može biti korišteno protiv tebe... [Wat je ook zegt, het kan tegen je gebruikt worden...]

3.2 Finale positie

Zoals in initiële positie slechts SOV met *god* voorkomt, blijkt uit de internetbronnen dat in finale positie alleen SOV met *bilo* wordt aangetroffen. Dit modificerende partikel heeft met SOV in finale positie de betekenis "ongeacht", vaak met een depreciatieve bijklank (*zo maar* ...).

- (39) važno je znati da to može biti **bilo tko** [het is belangrijk om te weten dat het wie dan ook zou kunnen zijn]
 (40) iako iza rešetaka, nisu baš **bilo tko** [zelfs achter de tralies zijn ze niet zomaar iemand]
 (41) nije htio govoriti **bilo što** [hij wilde niet zomaar wat zeggen]
 (42) nije obavezan za **bilo što** [hij is nergens toe verplicht]

Merkwaardig genoeg is het overigens in de spreektaal niet ongewoon dat het SOV met *god* aan het eind van de zin staat (*Pričaš što god* ‘Je lult maar wat’; *Nije on tko god!* ‘Hij is niet zomaar iemand!’).

Als het geen depreciatieve betekenis heeft, kan SOV met *bilo* in finale positie vervangen worden door *god* gevolgd door een vorm van het werkwoord *htjeti* ‘willen, wensen’. In dat geval heeft *god* slechts een intensiverende betekenis. (zie 2.7)

- (43) govore kako pravo na grb ima **tko god hoće** [ze zeggen dat wie dat ook maar wil het recht op een wapen heeft]
 (44) Može doći gdje god hoće i raditi **što god hoće** [Hij/zij kan komen waar hij/zij maar wil en doen wat hij/zij maar wil]

3.3 Negatie

De zinsnegatie staat altijd vóór *bilo* en achter *god* met *tko*.

- (45) Taj netko **nije bilo tko** [Diegene is niet zomaar iemand]
 (46) Cilj tih pritisaka **nije bilo što**, nego destabiliziranje HDZ-a... [Het doel van deze
 pressie is niet zomaar wat, maar de ontwrichting van de HDZ...]
 (47) **Tko god ne** bude slušao toga proroka [Ieder die niet naar deze profeet zal luisteren]
 (48) A **tko god ne** može bez osobnog mlažnjaka na solarni pogon... [En ieder die niet
 zonder een privé-straalvliegtuig op zonnekracht kan...]

Het lijkt erop dat achter *što god* in principe geen negatie kan staan (slechts vijf matches op internet, waarvan vier uit de Bijbel), hoewel dat in spreektaal wel eens voorkomt (*Što god ne valja baci u smeće* ‘Gooi maar in de vuilnisbak wat niet goed is’). Normaliter wordt in dit soort gevallen een constructie met *sve* (‘alles’) gebruikt:

- (49) **Sve što ne** valja baci u kantu za smeće [Gooi alles wat niet goed is maar in de
 vuilnisbak]
 (50) **sve što ne** šteti drugima i tebi je dozvoljeno... [alles wat anderen niet schaadt is ook
 jou toegestaan]

4 Ten slotte

Behalve de restricties betreffende de plaats in de zin, zijn er bepaalde restricties met betrekking tot voegwoorden. Zo kunnen bijvoorbeeld de conjuncties *ako*, *makar* en *nego* wel voor het SOV met *bilo* staan, maar niet voor het SOV met *god*.

De manier waarop de partikels *bilo* en *god* de pronomina in een SOV beïnvloeden, is, behalve van de syntactische context, afhankelijk van deze pronomina zelf. Sommige verkiezen het ene partikel boven het andere. Zo komen bijvoorbeeld de bijvoeglijke pronomina *koji*, *čiji* en *kakav* (welke, van wie, wat voor een) onevenredig veel vaker met *bilo* dan met *god* voor.

Ik hoop dat het mij gelukt is om in dit artikel een aantal basisverschillen in gebruik en betekenis tussen SOV met *bilo* en SOV met *god* aan te tonen. Voor een gedetailleerde beschrijving is een grondig syntactisch-semantisch onderzoek nodig. Het zou mooi zijn als iemand, WIE DAN OOK, dit voor zijn rekening neemt.⁹

Noten

---

¹ De vragende en de relatieve pronomina in het Kroatisch zijn homoniem.

² In dit soort gevallen kent Raguž aan het l-participium een ‘modale betekenis’ toe: “U takvim rečenicama glagolski pridjevi [...] imaju modalno značenje – mogu imati vrijednost kondicionala, futura II, pa čak i perfekta.” (Raguž 1997: 436)

³ “Potencijalni konjunktiv prevodimo našim kondicionalom ili glagolom *moći* i infinitivom” (Gortan-Gorski-Pauš 1985: 263)

⁴ “...sva ova značenja [i.e. *koji god, koji bilo enz.*, R.L.] nalaze osnovni smisao u opštoj zamenici *svaki, -a, -o* kao suprotnosti neodređene zamenice *neki, -a, -o*, poništavajući u njoj značenje pojedinačnog. [...] Jednom detaljnijom analizom bismo mogli pronaći za svaku od ovih zamenica posebno značenje” (Kostić 1987: 125). [Al deze betekenissen [i.e. *koji god, koji bilo ‘welk dan ook’ enz. R.L.*] hebben hun basisbetekenis in het onbepaald voornaamwoord *svaki, -a, -o* ‘elk’ als tegenpool van het onbepaalde voornaamwoord *neki, -a, -o* ‘een’, waarbij zij de betekenis van afzonderlijkheid tenietdoen. [...] Door middel van een gedetailleerde analyse zouden we voor elk van die pronomina een bijzondere betekenis kunnen bepalen [...]].

⁵ “Zamjenice *itko, išta* znače postojanje makar kojega bića ili predmeta, najmanje vrijednosti, kakvoće ili mjere i u rečenicu unose dopunsko značenje” (Babić et al. 1991: 651)

⁶ “Prefiks *i-* daje zamjeničkim riječima dopunsko i hipotetičko značenje neodređenosti do najmanjega i bilo kakva stupnja ili kvalitete. Takve zamjeničke riječi stoje u tzv. hipotetičkim rečenicama [...]” (Raguž 1997: 70)

⁷ “Zamjenica *netko* ima značenje neodređenog bića, a *nešto* nepoznatog predmeta, pojave, katkada i bića a upotrebljava se kad se ne zna ili ne želi reći imenica” (Babić et al. 1991: 651)

⁸ “Zamjenice *svatko, svašta* znače cjelokupnost, sveobuhvatnost” (Babić et al. 1991: 651)

⁸ “*sva-* znači *cjelokupnost, sveobuhvatnost bez obzira na kakvoću i broj*” (Barić et al. 1997: 207)

⁹ Ik ben dr. Janneke Kalsbeek zeer erkentelijk voor haar opmerkingen, suggesties en correcties bij dit artikel.

Bibliografie

Babić et al. 1991. *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskog književnog jezika*. Zagreb

Barić et al. 1997. *Hrvatska gramatika*. Zagreb

Gortan, V., Gorski, O., Pauš, P. 1985. *Latinska gramatika*. Zagreb

Honselaar, Wim 1983. ‘Universal Quantifiers in Russian.’ *Dutch Contributions to the Ninth International Congress of Slavists, Studies in Slavic and General Linguistics*. Amsterdam

JAZU 1887-1976. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb

Katičić, Radoslav 1991. *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb

Kostić, Đorđe 1987. *Operativna gramatika srpskohrvatskog jezika*. Beograd

MH 1967. *Rječnik hrvatskosrpskog književnog jezika*. Zagreb/Novi Sad

Raguž, Dragutin 1997. *Praktična hrvatska gramatika*. Zagreb

SANU 1959 - ... *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*. Beograd

Simeon, Rikard 1969. *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Zagreb

Skok, Petar 1971. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Vol I. Zagreb